

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
**AGENCIJA ZA NADZOR OSIGURANJA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE**
S A R A J E V O

Na osnovu člana 60. stav (3), člana 61. stav (8), čl. 128. i 130. Zakona o osiguranju („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br.: 23/17 i 103/21), Stručni savjet Agencije za nadzor, na 12. sjednici održanoj 07. 02. 2023. godine, donosi

PRAVILNIK
O VRSTAMA I SISTEMU UPRAVLJANJA RIZICIMA U DRUŠTVU ZA OSIGURANJE I
DRUŠTVU ZA REOSIGURANJE

I OPĆE ODREDBE

Član 1.
(Predmet)

- (1) Ovim Pravilnikom se detaljnije uređuje sistem upravljanja rizicima u društvu za osiguranje i društvu za reosiguranje u skladu sa Zakonom o osiguranju (u daljem tekstu: Zakon), a naročito pitanja: vrste rizika u obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja, bliži uvjeti i način identifikacije, mjerenja i praćenja ovih rizika i upravljanja tim rizicima, kao i način uređivanja sistema upravljanja rizicima u društvu za osiguranje, odnosno u društvu za reosiguranje (u daljem tekstu: društvo) u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija), u svrhu osiguranja pravilnog i efikasnog poslovanja društva te smanjenja rizika koji proizlaze iz redovnog poslovanja.
- (2) Odredbe ovog Pravilnika na odgovarajući se način primjenjuju i na grupaciju.

Član 2.
(Definicije)

Pojmovi koji se koriste u ovom Pravilniku imaju sljedeća značenja:

1. *Funkcija*, unutar sistema upravljanja, predstavlja internu sposobnost društva da obavlja konkretne zadatke.
2. *Kontrolne funkcije* su: funkcija praćenja usklađenosti, funkcija interne revizije i funkcija upravljanja rizicima.
3. *Rizik* u smislu ovog Pravilnika, predstavlja opasnost da budući neizvjesni događaji, postupci, neiskorišteni resursi i potencijali, uzrokuju nemogućnost ostvarenja poslovnih ciljeva društva.
4. *Tehnike smanjenja rizika* u smislu ovog Pravilnika su sve tehnike koje omogućuju društvu da prenese dio svojih rizika ili sve svoje rizike na drugu pravnu osobu.
5. *Proces upravljanja rizicima* uključuje definisanje i dokumentovanje profila rizičnosti društva, te usklađivanje profila rizičnosti sa sklonošću za preuzimanje rizika.
6. *Rizični profil društva* u smislu ovog Pravilnika, obuhvata procjenu svih rizika kojima je ili kojima bi moglo biti izloženo društvo u svom poslovanju.
7. *ORSA process* predstavlja proces vlastite procjene rizika i solventnosti (u daljem tekstu: ORSA).
8. *Strategija upravljanja rizicima* predstavlja akt društva kojim se definiše plan i proces

koji društvo primjenjuje kako bi se identifikovali, procijenili, kontrolisali i pratili rizici kojima je društvo izloženo ili bi moglo biti izloženo, a sve u cilju efikasnog upravljanja rizicima.

II SISTEM UPRAVLJANJA RIZICIMA

Član 3.

(Obaveza uspostave)

- (1) Društvo je dužno uspostaviti djelotvoran sistem upravljanja koji osigurava stabilno i razumno upravljanje poslovima, a što između ostalog, obuhvata i djelotvoran sistem upravljanja rizicima.
- (2) Sistem iz stava (1) ovog člana treba najmanje uključivati odgovarajuću preglednu organizacijsku strukturu s jasnom dodjelom i odgovarajućom podjelom odgovornosti te djelotvoran sistem izvještavanja.
- (3) Sistem upravljanja rizicima zasniva se i usklađuje sa veličinom i organizacionom strukturom društva, obimom poslovnih aktivnosti i vrstama osiguranja koje društvo obavlja.
- (4) Sistem upravljanja rizicima treba biti djelotvoran i dobro integrisan u organizacionu strukturu i postupke odlučivanja društva, te na primjeren način uzimati u obzir osobe koje upravljaju društvom ili nositelje drugih ključnih funkcija.

Član 4.

(Područja obuhvata)

- (1) Sistem upravljanja rizicima obuhvata:
 - Procese / procedure,
 - Interne akte (strategije, politike, procedure, metodologije),
 - Podatkovno tehnološke sisteme,
 - Organizaciju,
 - Kompetencije,

nužne za identificiranje, mjerenje, praćenje i upravljanje rizicima te kontinuisano izvještavanje na pojedinačnoj i grupnoj osnovi, o rizicima kojima je društvo izloženo ili bi moglo biti izloženo u svom poslovanju te o međuzavisnosti tih rizika, a podliježe redovnom internom pregledu u cilju njegovog unapređenja.

- (2) Sistem upravljanja rizicima pokriva najmanje sljedeća područja:
 - a) preuzimanje rizika i oblikovanje rezervi;
 - b) upravljanje imovinom i obavezama;
 - c) ulaganja, posebno izvedenice i slične obaveze,
 - d) upravljanje rizikom (ne)likvidnosti i rizikom koncentracije,
 - e) upravljanje operativnim rizikom,
 - f) reosiguranje i druge tehnike smanjenja rizika.
- (3) Društvo je dužno uspostaviti, dokumentovati i primjenjivati pisana pravila koja se odnose na sistem upravljanja rizicima te osigurati da se ista pravila provode na najmanje područja iz stava (2) ovog člana.
- (4) U okviru sistema upravljanja rizicima društvo obavlja vlastitu procjenu rizika i solventnosti, koja je sastavni dio poslovne strategije i uzima se u obzir pri donošenju strateških odluka društva.
- (5) Pisana pravila iz stava (3) ovog člana donosi Uprava uz odobrenje Nadzornog odbora društva i ista se prilagođavaju u slučaju bilo koje značajne promjene u sistemu upravljanja ili području poslovanja.

- (6) Društvo je dužno jednom godišnje provoditi ORSA, koji treba biti adekvatno dokumentovan i koji treba da rezultira jednim godišnjim ORSA izvještajem.
- (7) Društvo je dužno osigurati jasnu podjelu poslovnih funkcija i spriječiti sukob interesa između RTU – risk taking units i RCU – risk controlling units.
- (8) Ovlasti i odgovornosti potrebno je definisati na način da zaposlenicima odgovornima za preuzimanje ili upravljanje rizicima na operativnom nivou ne mogu istovremeno biti povjereni nadzor i kontrola istih.
- (9) Ako potpuno razdvajanje poslovnih funkcija nije primjereno zbog veličine društva, tada je društvo dužno da obezbjedi izbjegavanje i upravljanje sukobom interesa na drugi način.
- (10) Uprava društva ima krajnju odgovornost za efikasnost cjelokupnog sistema upravljanja rizicima. Uz sistem svako društvo treba dokumentovati svoj okvir upravljanja rizicima koji se sastoji od procesa identifikacije, procjene/mjerenja, praćenja i kontrole rizika i izvještavanja o rizicima.
- (11) U djelovanju sistema upravljanja rizicima moraju sudjelovati svi zaposlenici društva.
- (12) Uprava društva mora biti informisana o rizicima kojima je društvo izloženo ili kojima može biti izloženo, na način da ih može identifikovati, pratiti i procijeniti njihove uticaje na poslovanje društva, te mora donijeti odgovarajuće mjere upravljanja istima.
- (13) Cjelokupan sistem upravljanja rizicima potrebno je dokumentovati na način da je Upravi društva, kao i trećim licima, u svakome trenutku moguće razumijevanje djelovanja pojedinog procesa unutar sistema upravljanja rizicima.

Član 5.

(Funkcija upravljanja rizicima)

- (1) Društvo je dužno, u okviru sistema upravljanja rizicima, ustrojiti nezavisnu funkciju upravljanja rizicima na način da takva funkcija olakšava provedbu sistema upravljanja rizicima.
- (2) Društvo je dužno u sklopu funkcije upravljanja rizicima osigurati obavljanje najmanje sljedećih poslova:
 - identifikovanje rizika kojima je društvo izloženo ili bi moglo biti izloženo u svom poslovanju;
 - analiza i procjena odnosno mjerenje rizika kojima je društvo izloženo ili bi moglo biti izloženo u svom poslovanju;
 - praćenje rizika kojima je društvo izloženo ili bi moglo biti izloženo u svom poslovanju;
 - upravljanje rizicima kojima je društvo izloženo ili bi moglo biti izloženo u svom poslovanju;
 - nadziranje rizika kojima je društvo izloženo ili bi moglo biti izloženo u svom poslovanju;
 - definisanje profila materijalno značajnih rizika, kapaciteta preuzimanja rizika i apetita za rizikom koji su usklađeni sa poslovnim modelom društva, njegovom poslovnom strategijom i strategijom upravljanja rizicima;
 - stalno praćenje profila rizičnosti društva, uz uspostavljanje sistema ranog upozorenja i prevencije rizika, u vezi sa ispunjenjem zakonom definisanih uslova stalnog održavanja likvidnosti i solventnosti;
 - periodičnu provjeru primjene i djelotvornosti postupaka i mjera za upravljanje rizicima kojima je društvo izloženo ili bi moglo biti izloženo u svom poslovanju;
 - izvještavanje Uprave društva o upravljanju rizicima minimalno jedanput godišnje;
 - sudjelovanje u izradi, provođenju i preispitivanju Strategije upravljanja rizicima, kao i drugih internih akata te postupaka i mjera iz domene upravljanja rizicima društva;
 - savjetovanje Uprave društva vezano za utvrđivanje profila rizičnosti društva, te

- praćenje utvrđenog profila rizičnosti;
 - doprinositi uspostavi djelotvornog sistema internih kontrola;
 - davanje prijedloga i preporuka za primjereno i efikasno upravljanje rizicima;
 - provođenje testiranja otpornosti na stres;
 - provođenje ostalih provjera koje su potrebne za djelotvoran sistem kontrole rizika.
- (3) Društvo je dužno da nositelju funkcije upravljanja rizicima, osigura potrebne ovlasti i pristup svim podacima bitnim za ispunjavanje gore navedenih poslova.
- (4) Društvo mora osigurati da nositelj funkcije upravljanja rizicima bude kvalifikovan za poslove koje obavlja te da raspolaže odgovarajućim znanjima u području djelatnosti osiguranja ili drugih srodnih finansijskih usluga, vještinama i iskustvom kako bi mogao obavljati te obrazložiti metode i načine obavljanja gore navedenih poslova.
- (5) Poslovi za koje je zadužen nositelj funkcije upravljanja rizicima moraju biti dokumentovani i transparentni.
- (6) Nositelj funkcije upravljanja rizicima dužan je da svoje poslove obavlja s pažnjom dobrog stručnjaka.
- (7) Uprava društva mora osigurati odgovarajuću interakciju s nositeljem funkcije upravljanja rizicima.

Član 6.

(Strategija upravljanja rizicima)

- (1) Uprava društva uz odobrenje Nadzornog odbora društva dužna je usvojiti Strategiju upravljanja rizicima kojom će jasno definisati, opisati i dokumentovati sistem upravljanja rizicima, sklonost preuzimanja rizika društva, kao i politiku upravljanja rizicima društva.
- (2) Strategija treba sadržavati najmanje:
- opis rizika kojima je društvo izloženo ili kojima može biti izloženo, a koji proizlaze iz glavnih karakteristika poslovanja društva;
 - limite navedenih rizika društva usklađene sa ukupnim apetitom za rizik;
 - kapacitet preuzimanja rizika;
 - ciljeve i opće principe politika upravljanja rizicima;
 - opis sistema izvještavanja o rizicima na nivou društva;
 - organizaciju rada sistema i okvira upravljanja rizicima, zajedno s opisom ovlasti i odgovornosti;
 - povezanost procjene ukupnih potreba u vezi sa solventnošću s anticipativnom procjenom vlastitih rizika društva, regulatornim kapitalnim zahtjevima i limitima rizika.
- (3) Uprava društva najmanje jednom godišnje dužna je preispitati Strategiju upravljanja rizicima, njenu usklađenost s rizičnim profilom društva, poslovnom strategijom i drugim relevantnim parametrima.
- (4) Strategiju upravljanja rizicima potrebno je ažurirati u slučaju značajnijih promjena rizičnog profila društva, te u slučaju drugih promjena bitnih za poslovanje društva, a naročito u slučaju značajnijih izmjena poslovne politike i strategije društva, odnosno promjena u makroekonomskom okruženju.
- (5) Usvojenu Strategiju upravljanja rizicima društvo je dužno dostaviti bez odgode Agenciji za nadzor za potrebe nadzora, a najkasnije u rokovima za dostavu godišnjih finansijskih izvještaja propisanih u članu 108. stav (3) Zakona o osiguranju.

Član 7.

(Interni akti o upravljanju rizicima)

- (1) Uprava društva dužna je usvojiti, dokumentovati i primjenjivati politike i ostale interne akte o upravljanju pojedinim rizicima ili grupom srodnih rizika kojima je društvo izloženo ili kojima može biti izloženo.

- (2) Interni akti iz stava (1) ovog člana najmanje trebaju sadržavati:
- opis svakog poslovnog procesa društva,
 - opis procesa kontrole i upravljanja pojedinim rizikom,
 - metode identificiranja, procjene i mjerenja rizika,
 - konkretne mjere praćenja i nadzora rizika, kao i sistem ranog otkrivanja rizika,
 - mjere za ublažavanje pojedinačnih rizika i pravila za primjenu tih mjera,
 - način i učestalost dodatnih provjera kao i postupanje u slučaju nepovoljnih rezultata dodatnih provjera,
 - analizu osjetljivosti i testiranje otpornosti na stres,
 - izvještavanje o rizicima,
 - kao i uticaj rizika na poslovanje, likvidnost i kapitalnu adekvatnost društva.
- (3) Politike i ostali interni akti o upravljanju rizicima moraju obuhvatati najmanje područja navedena u članu 4. stav 2. ovog Pravilnika, a u skladu sa specifičnim rizičnim profilom društva mogu sadržavati i ostala područja.
- (4) Uprava društva dužna je u okviru politika i ostalih internih akata definisati i opisati pojedine procesne korake, organe društva i odgovorne nosioce izvršenja zadataka, ovlasti i odgovornosti učesnika procesa, odnosno odgovarajuću organizacionu strukturu upravljanja pojedinim rizikom, potrebne resurse i zahtjeve, rizike i kritične tačke procesa, te način kontrole procesa unutar društva.

Član 8.

(Vlastita procjena rizika i solventnost)

- (1) Društvo je dužno u sklopu svojeg sistema upravljanja rizicima organizovati i provoditi ORSA-u koja obuhvata najmanje procjenu ukupnih nivoa solventnosnih potreba društva s obzirom na profil rizika društva i deklarirani apetit za rizikom, procjenu usklađenosti strukture kapitalnih resursa društva sa njegovim profilom rizika.
- (2) Društvo bi trebalo imati uspostavljene procese, metodologije i sisteme koji su proporcionalni svojoj veličini i nivou složenosti svog poslovanja i koji mu omogućavaju da primjereno identifikuje i procjenjuje rizike s kojima se suočava u svom poslovanju, odnosno kojima bi moglo biti izloženo.
- (3) Spomenute metode i procese koje koristi u procesu identifikacije i procjene društvo treba na transparentan način opisati i prikazati.
- (4) Društvo treba razviti i implementisati interne modele potreba za kapitalom po svakom od materijalno značajnih rizika, koji trebaju uvažavati rezultate analize osjetljivosti i provedenog testiranja na stres.
- (5) Vlastita procjena rizika i solventnosti treba biti sastavnim dijelom poslovne strategije i strategije upravljanja rizicima, te se njeni rezultati kontinuisano trebaju koristiti u procesu strateškog planiranja i onom vezanom uz donošenje odluka strateškog nivoa.
- (6) Društvo provodi vlastitu procjenu rizika i solventnosti najmanje jednom godišnje, odnosno i češće ukoliko postoje indikatori da je nastupila promjena u njegovom profilu rizika.
- (7) O rezultatima provedene svake vlastite procjene rizika i solventnosti društvo će obavijestiti Agenciju u sklopu specijalizovanog godišnjeg ORSA izvještaja, na osnovu standardizovanog formulara struktuisanog od strane Agencije za nadzor, a koji minimalno obuhvata:
- a. Procjenu održivosti poslovnog modela;
 - b. ORSA tim;
 - c. Identifikaciju rizika;
 - d. Procjenu/Mjerenje rizika;
 - e. Profil rizika;

- f. Apetit za rizikom;
 - g. Interni kapital;
 - h. Interni zahtjev za kapitalom;
 - i. Veza ORSA-e i sistema korporativnog upravljanja;
 - j. ORSA i sistem unutrašnjih kontrola društva;
 - k. Adekvatnost ORSA-e;
 - l. Dokumentovanost procesa i princip proporcionalnosti;
 - m. Vlasništvo nad ORSA izvještajem;
 - n. Dinamiku i raspored aktivnosti unutar ORSA procesa tokom godine;
 - o. Kontinuisanu kontrolu i nadzor rizika na nivou društva;
 - p. Identifikaciju mogućih poboljšanja.
- (8) Primarna odgovornost za produciranje ORSA izvještaja dodjeljuje se nositelju funkcije upravljanja rizicima nadležnog za kontrolu rizika.
- (9) Funkcija interne revizije treba, periodično, u skladu sa planovima o radu interne revizije, a najmanje jednom u dvije godine, provesti nezavisnu analizu i procjenu primjerenosti ORSA procesa društva.
- (10) Rezultate vlastite procjene rizika i solventnosti društvo će koristiti kao jedan od inputa prilikom izračunavanja i projiciranja svojih potreba za kapitalom.

III RIZIK

Član 9.

(Identifikacija rizika)

- (1) U svrhu identifikacije rizika društvo je obavezno da precizno definiše, klasifikuje i kontinuisano prati rizike kroz sve poslovne procese, na svim funkcionalnim i organizaciono hijerarhijskim nivoima poslovne strukture društva, imajući u vidu:
- a) usklađenost poslovanja,
 - b) utvrđene ciljeve društva (strateški, godišnji i operativni),
 - c) ekonomičnost, efektivnost i efikasnost,
 - d) pouzdano i blagovremeno izvještavanje,
 - e) zaštitu resursa u slučaju zloupotrebe,
 - f) nastanak rizika i njihov uticaj i
 - g) unutrašnje i vanjske informacije koje ukazuju na rizik u okviru sistema ranog upozorenja.
- (2) Društvo je obavezno da identifikaciju rizika provodi kroz dvije faze:
- a) početna identifikacija rizika, u procesu strateškog planiranja i
 - b) kontinuisana identifikacija rizika, što podrazumijeva stalnu provjeru identifikovanih odnosno identifikaciju novih rizika.

Član 10.

(Procjena rizika)

- (1) Radi mjerenja rizika društvo je obavezno da vrši kvantitativnu i kvalitativnu procjenu potencijalnih i/ili stvarnih odstupanja od poslovnih ciljeva pod dejstvom pojedinačnog, odnosno sveukupnog rizika.
- (2) Kvantitativno i kvalitativno mjerenje/procjena rizika, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijeva procjenu rizika na osnovu mjerenja vjerovatnoće pojavljivanja i veličine potencijalnog gubitka i njihovog uticaja na likvidnost i solventnost društva.

- (3) Kvalitativno mjerenje/procjena rizika, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijeva određivanje nivoa materijalne značajnosti identifikovanih rizika, određujući im određeni rang, odnosno prioritet.

Član 11.
(Vrste rizika)

Internim aktom društva propisani sistem upravljanja rizicima obuhvata ocjenu i prevencije i svih drugih rizika, pojedinačno i ukupno, kojima je izloženo ili može biti izloženo društvo u svom poslovanju u skladu sa zakonom, a naročito sljedeće rizike:

- a) *Rizik osiguranja* u pravilu predstavlja rizik gubitka ili nepovoljne promjene vrijednosti obaveza iz ugovorenog osiguranja zbog nemogućnosti društva da apsorbuje preuzete rizike svojstvene djelatnosti osiguranja koju obavlja, a uključuje rizike:
- 1) neadekvatno određene premije i neadekvatne tarifne politike,
 - 2) neadekvatno formiranje tehničkih rezervi,
 - 3) neadekvatne procjene rizika koji se preuzima u osiguranje,
 - 4) neadekvatno određivanje nivoa samopridržaja društva ili preuzimanje rizika većih od iznosa samopridržaja društva, odnosno neprenošenje viška rizika iznad samopridržaja društva u suosiguranje i reosiguranje,
 - 5) katastrofalnih šteta uslijed prirodnih katastrofa i sličnih nepredvidivih događaja,
 - 6) posebne rizike životnog i neživotnog osiguranja koji proizilaze iz promjene visine, trenda i volatilnosti (odstupanja od očekivanih): stopa smrtnosti (rizik smrtnosti i rizik dugovječnosti), stopa isteka, raskida, obnove i otkupa ugovora o osiguranju (rizik isteka osiguranja), stopa invalidnosti i bolesti (rizik obolijevanja), te promjene momenta nastanka i učestalosti osiguranih slučajeva, kao i visine isplate pri nastanku tih slučajeva,
 - 7) ostale rizike (profesionalne i tehničke) koji zavise od prirode, obima i uvjeta poslovanja društva.
- b) *Tržišni rizik* je rizik gubitka ili nepovoljne promjene u finansijskom stanju društva koji direktno ili indirektno proističe iz kretanja i volatilnosti tržišnih cijena sredstava, obaveza i finansijskih instrumenata, a uključuje naročito sljedeće rizike:
- 1) promjene kamatnih stopa,
 - 2) promjene valutnih kurseva,
 - 3) promjene cijena vrijednosnih papira,
 - 4) promjene cijena nepokretnosti,
 - 5) rizik prinosa,
 - 6) rizik konkurencije,
 - 7) neadekvatno prilagođavanje zahtjevima korisnika usluga osiguranja,
 - 8) ostale tržišne rizike koji zavise od prirode, vrste, obima i uslova poslovanja društva kao i tržišta na kojem posluje.
- c) *Rizik deponovanja i ulaganja sredstava društva* (investicijski rizici) je rizik gubitka ili nepovoljne promjene u finansijskom stanju koji proističe iz ulaganja sredstava društva i volatilnosti prinosa od investicija, a uključuje naročito sljedeće rizike:
- 1) rizik mogućeg smanjenja vrijednosti investicije (uslijed promjene deviznih kurseva, kreditnog i tržišnog rizika, promjena na finansijskom tržištu),
 - 2) rizik otežane utrživosti i posljedične nelikvidnosti zbog nemogućnosti blagovremenog unovčavanja investicije,
 - 3) rizik loše procjene investicije,
 - 4) rizik neusklađenosti i volatilnosti dinamike priliva prinosa od investicija u odnosu na dinamiku dospijuća obaveza,
 - 5) rizik koncentracije u određeni oblik imovine,
 - 6) nemogućnost naplate: investiranih i deponovanih sredstava, prinosa od investiranih i deponovanih sredstava, zakupa,
 - 7) ostale rizike deponovanja i investiranja sredstava društva.

- d) *Operativni rizik* je rizik gubitka ili mogućeg nastanka negativnih efekata na poslovanje i finansijske rezultate društva uslijed neadekvatnih unutrašnjih poslovnih procesa, zaposlenika, sistema ili spoljnih događaja, a naročito obuhvata sljedeće rizike:
- 1) rizik pogrešnog i neodgovarajućeg izbora direktora, članova uprave, nadzornog odbora i organa u društvu koji vrši nadzor, kao i lica kojima je povjereno rukovođenje pojedinim funkcijama, organizacionim dijelovima ili poslovima društva,
 - 2) rizik pogrešnog i neadekvatnog izbora, rasporeda i zapošljavanja zaposlenika u društvu (nezavisno o stručnim kvalifikacijama i potrebnog-optimalnog broja izvršilaca poslova, zapošljavanje prema rođačkim i sličnim vezama, itd.),
 - 3) rizik neadekvatne organizacije rada i ukupnog poslovanja društva,
 - 4) rizik pogrešnog i ekonomski štetnog ugovaranja poslova,
 - 5) rizik prevara, korupcije, mita, zloupotreba i drugih nezakonitih aktivnosti kao i rasipništva zaposlenih lica i članova organa društva,
 - 6) ugovaranja, organizovanja i obavljanja poslova osiguranja suprotno propisima, internim aktima i pravilima struke osiguranja,
 - 7) odsustva odgovarajućeg sistema internih kontrola, procedura i radnih postupaka,
 - 8) neadekvatnog upravljanja informacionim sistemima društva,
 - 9) ostale operativne rizike koji zavise od prirode, obima, složenosti i uvjeta poslovanja društva.
- e) *Kreditni rizik* je rizik gubitka ili nepovoljne promjene u finansijskom stanju društva zbog promjena u kreditnom položaju izdavaoca finansijskih instrumenata, zajmoprimaca, drugih ugovornih strana i bilo kojih dužnika kojima je izloženo društvo u obliku koncentracija rizika neispunjenja obaveza druge ugovorne strane, rizika prinosa ili tržišnog rizika.
- f) *Rizik likvidnosti* predstavlja rizik od nemogućnosti društva da unovči svoja ulaganja i drugu imovinu kako bi bilo likvidno i sposobno da izmiruje u ugovorenim rokovima i iznosima svoje dospjele obaveze, a naročito obuhvata sljedeće rizike: rizik neadekvatnog upravljanja imovinom i obavezama društva, rizik pogrešne procjene, evidentisanja, prezentacije i objavljivanja vrijednosti imovine i obaveza društva, njegovih prihoda, rashoda i rezultata poslovanja, rizik nemogućnosti prodaje imovine društva prema vrijednosti iskazanoj u poslovnim knjigama, kao i nemogućnosti naplate od izvršene prodaje te imovine, rizik ročne neusklađenosti imovine i obaveza i ostale rizike likvidnosti. Rizik neispunjenja obaveza druge ugovorne strane obuhvata rizike nemogućnosti naplate: investiranih i deponovanih sredstava, zajmova, zakupnina, potraživanja po osnovu osiguranja, saosiguranja, reosiguranja i retrocesije, te ostale rizike neispunjenja obaveza druge ugovorne strane. Rizik neispunjenja obaveza druge ugovorne strane proizilazi naročito iz koncentracije izloženosti društva drugoj ugovornoj strani, kada je potencijalni gubitak toliko veliki da ugrožava solventnost ili finansijski položaj društva.
- g) *Koncentracijski rizik* obuhvata sve izloženosti riziku kod kojih je potencijalni gubitak toliko veliki da ugrožava solventnost ili finansijski položaj društva.
- h) Ostali značajni rizici koji se procjenjuju i kojima je izloženo ili može biti izloženo poslovanje društva obuhvataju:
- 1) pravni rizik koji obuhvata rizik nastanka gubitka u poslovanju društva uslijed propuštanja usklađivanja poslovanja i akata društva sa propisima,
 - 2) rizik nalaganja nadzornih i drugih mjera od strane Agencije za nadzor ili drugog nadležnog organa,
 - 3) rizik iz ugovora koji se ne mogu u cjelini ili djelimično izvršiti,
 - 4) rizik iz mogućih gubitaka sporova,
 - 5) rizik iz neadekvatnih - neefikasnih procedura vezanih za sprečavanje pranja novca,
 - 6) ostale pravne rizike,

- 7) rizik poslovnog okruženja ili strateški rizik odnosno rizik neprilagođavanja promjenama u okruženju,
- 8) rizik pogoršanja ugleda društva na tržištu,
- 9) rizici po osnovu poslova koje je društvo povjerilo trećim licima,
- 10) rizici uvođenja novih usluga, poslovnih aktivnosti i procesa,
- 11) rizici po osnovu preuzetih garancija, jemstava i drugih oblika obezbjeđenja izmirenja obaveza društva ili trećih lica,
- 12) ostali rizici koji zavise od prirode, obima i složenosti poslovanja društva.

Član 12.

(Praćenje rizika)

- (1) U svrhu praćenja i blagovremene prevencije identifikovanih i eventualno novih rizika društvo je obavezno da obezbijedi/primijeni:
 - a) sistem ranog upozorenja rizika,
 - b) praćenje promjena u rizičnom profilu,
 - c) praćenja sposobnosti prihvatanja rizika,
 - d) praćenja efikasnosti upravljanja rizicima i
 - e) predlaganje mjera u svrhu poboljšanja upravljanja rizicima u društvu.
- (2) Praćenje rizika provodi se u skladu sa ukupnim rizičnim profilom društva, kao i u skladu sa učestalošću i vrstom promjena u poslovnom okruženju.
- (3) Minimalni elementi kataloga rizika i metodologije procjene materijalne značajnosti (pojedinih) rizika na osnovu kojih se utvrđuje profil rizika društva sadrže:
 - a) Grupu rizika,
 - b) Tip rizika,
 - c) Definiciju rizika,
 - d) Kategoriju rizika,
 - e) Regulatornu mandatornost analize rizika,
 - f) Ključna svojstva kategorije rizika koja obuhvata:
 - i. Podložnost kvantifikaciji (HQ-lako mjerljiv/kvantifikabilan, LQ-teško mjerljiv, NQ-nemjerljiv),
 - ii. Tip procjene/mjerenja koji se trenutno provodi (E-ekspertna procjena, Q - kvantifikacija/mjerenje, EQ - kombinacija, N - ne provodi se),
 - iii. Pretežni uticaj na izloženost kategoriji rizika (E - nivo pretežno zadan vanjskim elementima, I - nivo pretežno zadan internim elementima, EI - kombinirani uticaj).
 - g) Analiza tretmana kategorije rizika koja obuhvata:
 - i. Pokrivenost procedurama, mjerama i dodijeljenim odgovornostima (CG-pokrivena-dobro, CS-pokrivena-zadovoljavajuće, CB-pokrivena-loše, NC-nije pokrivena),
 - ii. ELM - procjenom visine rezerve/ispravka vrijednosti, ULM - provođenjem analize outliera ili testiranja otpornosti na stres, EULM – kombinacijom, N/A,
 - iii. planiranjem/provođenjem kapaciteta preuzimanja i apetita za rizikom, i nadzora (internih kontrola),
 - iv. planiranjem/provođenjem mitigacije i transfera rizika,
 - v. planiranjem reakcije u slučaju nepredviđenih situacija (contingency planning),
 - vi. Povjerenje u postojeće interne kontrole (L - low, M - medium, H - high).
 - h) Provođenje zaštite koja obuhvata:
 - i. Moguća identifikacija inherentnog hedgea,
 - ii. Naziv/opis inherentnog hedgea,
 - iii. Obavlja se identifikacija/implementacija inherentnog hedgea.
 - i) Nadležnost/odgovornost koja obuhvata:
 - i. Nadležnost u procjeni, upravljanju i kontroli (org. jedinica),
 - ii. Interni akt društva kojim se definiše upravljanje predmetnim rizikom.
 - j) Trenutna procjena koja obuhvata:

- i. Dostupnost historijskih podataka (AQ- dostupni brojučani podaci, AE - dostupni ekspertni/kvalitativni podaci, AA - dostupni i brojučani i kvalitativni podaci, NA - podaci nisu dostupni),
 - ii. Procjena nivoa i kvalitete mitigacije/transfera izloženosti kategoriji rizika H, M, L,
 - iii. Procjena prosječne izloženosti kategoriji rizika [u KM],
 - iv. Opis procjene prosječne izloženosti riziku,
 - v. Procjena EL [u % RegCap],
 - vi. Procjena vršne izloženosti kategoriji rizika [u KM],
 - vii. Opis procjene vršne izloženosti riziku,
 - viii. Procjena UL [u % RegCap],
 - ix. Procjena mogućeg uticaja na dobit (H,M, L).
- k) Materijalnost kategorije (stepen relevantnosti za poslovanje društva) koja obuhvata:
- i. Procjena materijalnosti (0-10),
 - ii. Materijalno značajan (Da/Ne).

Član 13.

(Sistem ranog otkrivanja rizika)

- (1) Sistem ranog otkrivanja rizika se zasniva na praćenju i identifikaciji upozoravajućih signala koji upozoravaju na mogućnost nastanka gubitaka, odnosno negativnih poremećaja (problema) u poslovanju društva koji mogu prouzročiti ugrožavanje ili neispunjavanje pojedinačnih ili svih kriterijuma – propisanim Zakonom o osiguranju i podzakonskim aktima donesenim na osnovu istog, kao i poduzimanje preventivnih i korektivnih aktivnosti.
- (2) Sistem ranog otkrivanja rizika minimalno obuhvata praćenje pokazatelja u okviru pet ključnih poslovnih aspekata i to:
 - a) Finansijama društva - u knjigovodstvu, u periodičnim finansijskim izvještajima društva, pokazateljima na berzi, statističkim i aktuarskim izračunima;
 - b) Tržište na kojem posluje društvo;
 - c) Unutrašnjoj organizaciji, ključnim kadrovima i menadžmentu društva,
 - d) Operativnom poslovanju društva, i
 - e) Bankarskim podacima i aktivnostima, te promjenama na bankarskim računima društva.
- (3) Sistem ranog otkrivanja rizika realizuju zaduženi nosioci u sistemu upravljanja rizicima društva, svaki u okviru njegovih propisanih nadležnosti i odgovornosti, te ovlašteni organi internog i eksternog nadzora i kontrole poslovanja, imovine i obaveza društva.
- (4) Za efikasnu organizaciju, uspostavu sistema ranog otkrivanja rizika i definisanje preventivnih i korektivnih aktivnosti odgovorna je uprava društva.

Član 14.

(Registar rizika i Izvještaj o upravljanju rizicima)

- (1) Društvo je obavezno da uspostavi i vodi registar rizika koji služi za dokumentovanje rezultata upravljanja rizicima i praćenje predloženih i preduzetih mjera, odnosno pruža ključne informacije o rizicima društva, koji sadrži najmanje sljedeće:
 - a) opis/identifikacija rizika sistematizovani po vrstama i kategorijama rizika,
 - b) naziv organizacione jedinice odnosno nosioca rizika odgovornog za preuzimanje rizika/upravljanje identifikovanim rizikom,
 - c) pokretače, odnosno uzroke rizika,
 - d) rezultate procjene odnosno mjerenja rizika, učestalost tj. vjerovatnoća nastanka, uticaj rizika, materijalni značaj, mogućnost otkrivanja i drugi kriterijumi koji mogu da utiču na procjenu,
 - e) kvantitativne i kvalitativne procjene identifikovanih rizika,
 - f) limite procijenjenih rizika,

- g) referentne vrijednosti na koje rizici utiču,
 - h) sposobnost prihvatanja rizika,
 - i) međudjelovanje (međuzavisnost) sa drugim rizicima i
 - j) mjere prevencije/kontrole i minimiziranja rizika.
- (2) Registar rizika revidira se u slučaju promjene rizičnog profila društva, a najmanje jednom godišnje.
- (3) Registar rizika je baza podataka za sve informacije o rizicima i mora da pruža jasnu sliku o aktuelnom rizičnom profilu društva, te o mogućim gubicima iz pojedinačnih rizika, kako bi uprava društva mogla pravovremeno da preduzme odgovarajuće mjere upravljanja rizicima.
- (4) Nositelj funkcije upravljanja rizicima dužan je najmanje jednom godišnje sastaviti Izvještaj o upravljanju rizicima.
- (5) Izvještaj o upravljanju rizicima mora biti sastavljen na način da uprava društva bude jasno obavještena najmanje o sljedećem:
- a) ukupnom rizičnom profilu društva;
 - b) promjenama rizičnog profila društva;
 - c) mjerama i aktivnostima koje se namjeravaju preduzeti ili su preduzete radi prevencije i ovladavanja rizikom;
 - d) informacije o prekoračenju limita,
 - e) podatke o pozitivnim i negativnim promjenama u pokazateljima poslovanja koje upućuju ili mogu upućivati na promjenu ukupne izloženosti društva riziku;
 - f) rezultatima djelovanja sistema upravljanja rizicima prethodno definisanog Strategijom upravljanja rizicima;
 - g) nadolazećim promjenama u sistemu upravljanja rizicima.
- (6) Izvještaj o upravljanju rizicima mora biti sastavljen na način da je i trećim licima iz istog moguće jasno razumjeti ukupni rizični profil i djelovanje odnosno rezultate sistema upravljanja rizicima društva.
- (7) Društvo je obavezno dostaviti Agenciji za nadzor Izvještaj o upravljanju rizicima u rokovima za dostavu godišnjih finansijskih izvještaja propisanim u članu 108. stav (3) Zakona o osiguranju.

IV ČUVANJE PODATAKA I DOKUMENTACIJE

Član 15.

(Dokumentovanje)

- (1) Sve informacije i dokumentacija nužne za djelovanje sistema upravljanja rizicima te korištene u pojedinim fazama procesa upravljanja rizicima moraju biti adekvatno pohranjene u društvu i dostupne upravi društva, kao i zaposlenicima uključenima u pojedine procese upravljanja rizicima.
- (2) Društvo je obavezno da na odgovarajući način dokumentuje način upravljanja, prevencije i ovladavanja pojedinačnim rizicima, uključujući i razloge prihvatanja, smanjenja, izbjegavanja ili prenosa rizika.
- (3) Informacije i dokumentacija moraju biti razumljive i transparentne.

V PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 16. (Donošenje akata)

(1) Društvo je dužno, najkasnije u roku od 90 dana, od dana stupanja na snagu Pravilnika, u cilju uspostavljanja sveobuhvatnog sistema upravljanja rizicima:

- uspostaviti funkciju upravljanja rizicima,
- usvojiti Strategiju upravljanja rizicima,
- usvojiti Izjavu o apetitu rizika,
- usvojiti Politiku funkcije upravljanja rizicima,
- imenovati Nosioca funkcije upravljanja rizicima.

(2) Društvo je dužno uskladiti se s odredbama ovog Pravilnika najkasnije do 31. 12. 2023. godine.

(3) Društvo može da uspostavi više standarde u odnosu na standarde propisane ovim Pravilnikom.

(4) Društvo je do uspostavljanja sistema upravljanja rizicima u skladu sa odredbama ovog Pravilnika dužno upravljati rizicima u skladu sa odredbama Zakona, podzakonskim aktima donesenih na osnovu istog i internim aktima društva.

Član 17. (Prestanak važenja)

Stupanjem na snagu ovog Pravilnika prestaje da važi Pravilnik o vrstama i sistemu upravljanja rizicima u društvu za osiguranje i društvu za reosiguranje („Službene novine Federacije BiH“, br. 92/17 i 27/18).

Član 18. (Stupanje na snagu)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“.

PREDSJEDNIK
STRUČNOG SAVJETA

mr.sci. Edita Kalajdžić

Broj: 01-233-4/23
Sarajevo, 07. 02. 2023. godine